

LBRIS

We know
books

Coordonatori:
FLORIN ARDELEAN
IOAN LAZA

MASS-MEDIA, SUB LUPA CERCETĂTORILOR ȘI A PRACTICIENILOR

t...
TRITONIC

Tritonic Books

UNIVERSITATEA
DIN ORADEA

București - 2023

Florin Ardelean, Ioan Laza (coord.)
Mass-media, sub lupa cercetătorilor și a practicienilor

Copyright © Florin Ardelean, Ioan Laza (coord.)
Copyright © TRITONIC 2023 pentru ediția prezentă
Copyright © Editura Universității din Oradea 2023 pentru ediția prezentă
Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC

Str. Coacăzelor nr. 5, București
e-mail: editura@tritonic.ro
www.tritonic.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Comunicare Media este coordonată de lector univ. dr. Bogdan Hrib.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Mass-media în postcomunism : moștenire, evoluție, tendințe : Mass-media sub lupa cercetătorilor și a practicienilor / Florin Ardelean, Ioan Laza (coord.). - București : Tritonic Books, 2024;
Oradea : Editura Universității din Oradea
Conține bibliografie
ISBN 978-606-749-725-0
ISBN 978-606-10-2222-9

I. Ardelean, Florin (coord.)
II. Laza, Ioan (coord.)
070

Coperta: Alexandra Bardan
D'TP: Ioan Dorel Radu
Editor: Rebeca Cojocaru
Comanda nr. CM19/2023
Bun de tipar: Decembrie 2023
Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al autorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

Cuvânt înainte

Lupa și breasla 9

Florin ARDELEAN

Patroni de presă în Bihor: evazionști, contrabandiști și
insectați de răzbunare 13

Adina BAYA

Abordări creative în interviul audiovizual diseminat online 31

Camelia BECIU, Mirela LAZĂR

Rol jurnalistic și postură performativă. O analiză semio-
discursivă a mediatizării războiului din Ucraina la
televiziunile de știri din România 49

Loredana BERTIȘAN-POP

Legea 544/2001 și respectarea ei de către autoritățile
locale și naționale în raport cu cererile jurnaliștilor 87

Răduț BÎLBÎIE

Enciclopedii, dicționare și glosare de termeni, de publicații
și publiciști în ariile tematice ale științelor comunicării 97

Ioana Cosmina BOLBA

Rolul mass-mediei în mișcarea religioasă „Oastea
Domnului” din România 115

Mircea CHIRILĂ

Metode de monetizare a presei în contextul monopolului
giganților internetului 133

Lucian CHIȘU

Proiectul *Cronologia vieții literare românești (CVRL)*
1944–2012. Concepție, cercetare, rezultate 143

Ioan DAVID

Un posibil model de cercetare monografică în presa culturală ... 165

Georgiana DRĂGHICI (POPESCU)

Aspecte privind comunicarea simbolică în rândul tinerilor 171

Delia DUMINICĂ

Funcția interpretativă a mass-media în contextul actual al
expansiunii social media 181

Ovidiu Ionel DUȚĂ

Info-divertismentul și formele sale de manifestare în
„epocă” internetului. Studiu de caz pe *Last week tonight*
with John Oliver 191

Tiberiu FĂRCAȘ

Cum a transformat new media mass-media clujeană:
istoric, exemple și perspective 217

Daniela FLORIAN

Publicația „Tradiții, arte și literatură”. Contribuție
monografică (2015–2023) 227

Daniela HUMOREANU

Reprezentarea corpului medical și a virusului SARS-
COV2 în discursul jurnalistic, în pandemia de COVID-19.
între dramatizare și factualitate 239

Carmen IONESCU

Schimbări de paradigmă în măsurătorile de audiență
radio. Studiu de caz – posturile Radio România 263

Alexandru LUPAȘCU-BOHANȚOV

Arta portretului în mediile audiovizuale din vremuri de
tranziție 279

Iulia MACARIA

Rolul și importanța ghidului de traducere publicitară 293

Valentina MARINESCU

Noi direcții metodologice în științele comunicării după
pandemia COVID19 313

Carmen NEAMȚU

De la „scaunul de tortură” la ziaristul copist. O radiografie
a jurnalismului local. Presa scrisă/online arădeană 323

Cătălin NEGOIȚĂ

Amprenta locală în presa gălățeană de astăzi 347

Viorel NISTOR

Inteligența artificială și jurnalismul 363

Oana OMETA

Explorarea profesiei de jurnalist prin metoda interviului.
Perspective, practici, tendințe 381

Bogdan OPREA

Matricea autenticității, instrument de detectare a
conturilor de facebook cu comportament neautentic 397

Marian PETCU

Jurnalismul, obiect al cercetării științifice 417

Ileana ROTARU

Putere sau prozelitism: efectele noilor media în presa
locală. Perspectiva presei cărășene 437

Ludmila RUSNAC

Publicația periodică cu profil militar „Oastea Moldovei” –
30 de ani de la fondare 455

Corina SÎRB, Simona BADER

Structura titlurilor tip clickbait. Observații din presa
românească online 469

Corina SÎRB, Iasmina PETROVICIParticularități ale designului editorial în jurnalismul de
modă din România 483**Mihai-Ioan SURDU**Influența desenelor animate în comportamentul copiilor
născuți în perioada 1995–2000 în România 499**Lucian-Vasile SZABO**

PR sau jurnalism? Dilemele mass-media în România 517

Mariana TACU

Noi frontiere ale experiențelor umane în spațiul virtual 539

Carmen UNGUR-BREHOIContribuții ale jurnaliștilor bihoreni la istoria presei din
postcomunism 553**Ioan LAZA**

Trustizarea și efectele ei asupra presei tipărite din Bihor 573

CUVÂNT ÎNAINTE

Lupa și breasla

Al VIII-lea „turnir” de la Oradea, sub „flamura” *Mass-media în postcomunism – moștenire, evoluție, tendințe*, a avut drept imbold o temă ce-a dat mult de gândit și de dezbătut. Pe 13 și 14 octombrie 2023, mai bine de 50 de specialiști în comunicare, jurnaliști practicieni, profesori și cercetători au căutat să-i dea de capăt unei chestiuni ce a rămas să le dea de gândit și celor de mâine sau poimâine: *Mass-media sub lupa cercetătorilor și a practicienilor*. Lucrările prezentate în plen au aparținut Ralucăi Radu, Cludiei Nicolae, profesorului clujean Sandu Frunză și profesorului Marian Petcu. Mai apoi, după prânz până spre seară, opiniile, rodul cercetărilor și efectul de lupă al analizelor întreprinse cu privire la comunicarea de masă, așa cum se înfățișează aceasta astăzi, s-au înfățișat pe cinci secțiuni, două în format *fizic* și trei în format *online*. Reprizele de confruntare a punctelor de vedere, imediat după prezentarea lucrărilor, au evidențiat un fenomen complex, aflat într-o dinamică mai vioaie decât oricând altcândva, cu provocări mari pentru viitorul apropiat și cu o intensă aplicație la fenomenul globalizării. Firește, nu au lipsit abordările cu privire la patologiile mass-media – *fake news, deep fake news, dezinformare, manipulare* –, la cum se face meseria în epoca post-adevăr și, mai ales, la impactul inteligenței artificiale asupra unei profesii ce a ieșit din zona tradițională, pentru a se desfășura dezinvolt în mediul virtual, spre *noile media*. Ne referim la o realitate ce își schimbă înfățișarea din mers, lucru-

PATRONI DE PRESĂ ÎN BIHOR: EVAZIONIȘTI, CONTRABANDIȘTI ȘI ÎNSETAȚI DE RĂZBUNARE

Florin ARDELEAN*

Cuvinte-cheie: interlop, instrument de protecție, justiție, Mustafa Aktaa, Viorel Știube, Florin Maier

Introducere

Întortocheate sunt adesea căile presei! Tranziția din anii 1990 acreditează din plin această zicere, iar argumentul vine în baza unui lucru straniu petrecut în presa bihoreană. Este vorba despre o „atingere” vinovată dintre patronatul unor publicații și ceea ce înțelegem atunci când folosim sintagma „lume interlopă”.

Evoluția societății românești de după 1989 prezintă un tablou baroc, expresionist prin elementele ce configurează deteriorarea nivelului de trai al celor mulți, goana după profit, angajamentul „nervos” al elitelor pentru o grupare sau alta a spectrului politic, jocurile de interese ascunse, impresia tot mai vie a faptului că justiția este parte a acestora. Presa a fost nu doar martora evenimentelor și scandalurilor ce s-au succedat pe bandă rulantă, spre răsfațul aproape primitiv al consumatorilor de media, ci, din păcate, element activ în această realitate sordidă, actor dexter într-o piesă a cărui deznodământ se tot amână de mai bine de 33 de ani. Firește, mizele au fost

* Conf. univ. dr., Universitatea din Oradea – FIRISPC

și au rămas uriașe, atașamentele redacțiilor pentru anumite cercuri și grupuri cu palmares infracțional au fost cu mult mai mari decât limitele impuse de standardele deontologiei profesiei de jurnalist. Banii și scopurile camuflate în spatele acțiunilor de influențare a opiniei publice sau de promovare a unor grupuri de presiune au sfidat cu totul moralitatea. Consecințele nu au întârziat să apară și să se dezvolte: compromiterea unor zone întinse din media, decredibilizarea jurnalistului ca personaj generic, asociat adesea cu afacerile murdare și cu mirosul sulfuros al culiselor politice.

Lucrarea de față va încerca să evidențieze doar o „felie” a acestui fenomen complex. Astfel, vom aduce în prim-plan câțiva dintre patronii presei bihorene a anilor '90, constatând un fapt simplu: poziția de stăpâni ai unor ziare a fost motivată expres de interese cu iz penal. Managementul lor nu a vizat în primul rând sau exclusiv o prosperitate a publicațiilor din subordine în numele unui profit obținut prin calitatea jurnalistică a produsului vândut în chioșcuri, ci folosirea acestora drept scut în fața justiției. Calculul a fost corect în premise, dar ares-tul, iar mai apoi anii de închisoare repertoriați de câțiva dintre patronii de presă bihoreni i-au dus spre consecințe funeste. Până la urmă, scutul s-a dovedit a fi fost unul amăgitor.

Narcis Fekete sau drumul scurt de la jurnalistul-pionier la escrocul cu cazier

De numele lui Narcis Fekete este legat unul dintre cele mai serioase și prestigioase proiecte ale presei de elan bihorene. La 22 decembrie 1992, a devenit primul director al unui cotidian cu adevărat independent, *Jurnalul de dimineață*, stopând astfel hegemonia cotidianului *Crișana*, fostul organ de presă județean al PCR. La acea vreme, se știau puține lucruri despre cine este junele pasionat de jurnalism și ce-l mână în luptă. Mai apoi, cu trecerea anilor, lucrurile se vor limpezi.

Ține de misterele „revoluției” de la Oradea faptul că îl găsim pe prima pagină a numărului *Crișanei* din 23 decembrie 1989, cu un apel către studenții orădeni, el fiind, la rândul-i, student la Cluj-Napoca, Facultatea de științe economice. Este singurul text semnat, în afara unei poezii, avându-l ca autor pe Ion Davideanu, sub o fotografie înfățișându-i pe orădeni, beți de libertate (nu doar la figurat!), adunați cu o zi înainte sub balconul Primăriei¹. După ce și-a dat obolul pe altarul revoluției cu apelul inept din *Crișana*, a trecut granița, spre Vest, fiind unul dintre primii români ce și-a precupețit libertatea și ambițiile fără liman. Ajuns în Franța, a căutat să facă jurnalism, dar a fost prins drept negustor necinstit, pentru că a vândut unei publicații ceea ce nu era a lui, respectiv niște fotografii cu tinerii împușcați la Cluj-Napoca, în fața Librăriei Universității (printre ei, Călin Nemeș). După acest eșec, aflat sub un blam moral ce nu-i mai permitea nicio manevră, studentul rămas pentru totdeauna cu studiile neterminate s-a întors pe meleagurile natale, încercându-și norocul, împreună cu alți amici, în cadrul proiectului *Jurnalul de dimineață*. Totul a pornit sub un entuziasm debordant, cu tineri îndrăgostiți de gazetărie, având aplombul unor justițieri și deschizători de porți către adevăr și mântuirea de rău. În mintea tuturor, a fi jurnalist nu era o meserie, ci o chemare mesianică, nu o treabă chinuitoare, zi de zi, ci un destin croit dincolo de timp.

După mai puțin de un an de zile, cei mai mulți din redacția *Jurnalului de dimineață* pleacă, punând bazele unui al treilea cotidian, la 1 septembrie 1993, *Jurnal bihorean*. Narcis Fekete rămâne fără finanțator (Dorel Puchianu) și fără redacție, așa încât anunță suspendarea cotidianului, în ediția acestuia din

¹ Textul semnat de Narcis Fekete este scurt și incoerent, „dăltuit” într-o inconfundabilă limbă de lemn: „Dragi colegi și prieteni, viitori doctori, ingineri, profesori, economiști, să arătăm acum ca niciodată unitatea de suflet și simțire dintre intelectuali, muncitori, țărani și alte pături sociale” – *Crișana*, nr. 1, 23 decembrie 1989, p. 1.

22 aprilie 1994. Totul se petrece în ambianța unui scandal în care a fost implicat Adrian Dumitrescu, fost coleg de facultate cu Narcis Fekete, cu funcție de director în cadrul redacției *Jurnalul de dimineață*, până la plecarea acestuia, având funcție tot ca director, la *Jurnal bihorean*. Sub acuzația de trafic de influență, în calitate de director de Prefectură, Adrian Dumitrescu este arestat la data de 2 februarie 1994², fiind eliberat 23 de zile mai târziu. Cei doi foști amici devin dușmani acerbi. Dincolo de ură îi unește, însă, același *modus operandi* pentru a reuși în presă – viclenie, înșelăciune, malversațiuni de tot felul, impostură.

Vor urma pentru Narcis Fekete ani de încercări și de șlefuire a strategiei succesului cu orice preț, perfecționându-se continuu în tehnicile evazioniste, asta după ce readuce la viață cotidianul său în luna martie a anului 1995. Întreaga redacție este subordonată scopului personal, acela de-a parveni material și social, de-a realiza conexiuni utile în mediul de afaceri și în cel politico-administrativ. Încasările din publicitate nu urmează un parcurs contabil transparent, iar contractele în sistem barter îi asigură materialele și mâna de lucru necesare ridicării unei vile în Sânmartin, în proximitatea Băilor Felix. Firește, evită orice taxe și impozite către stat, dar, mai grav, nu-și plătește facturile către furnizorii de servicii indispensabile pentru existența cotidianului. Intră în blocaje financiare tot mai grave, își mută sediul în alt județ pentru a scăpa de presiunile exercitate de creditori, este zi de zi la un pas de colaps și nu-și plătește cu lunile reporterii. Redactorii, formați în doi-trei ani de zile, pleacă spre alte zări redacționale, lăsându-l pe patron să pescuiască în ape turburi.

Despre managementul fraudulos exercitat în beneficiu exclusiv, al lui și al soției, Daiana³, scriu ziarele concurente

² *Jurnalul de dimineață*, 1994, nr. 264, p. 1.

³ S-au căsătorit în anul 1994, Daiana divorțând de Cristian Tabără, o vreme redactor la *Jurnalul de dimineață*, mai apoi om de televiziune cu statut de

pe piața orădeană. Astfel, în cotidianul *Crișana*, Dan Matea declanșează o anchetă vizându-l direct pe Narcis Fekete. În două numere consecutive, în baza unei documentări foarte laborioase, Matea demască haiducia de la *Jurnalul de dimineață* și reface traseul firmei editoare inițiale („Dacis Comex SRL) prin labirintul creat pentru a scăpa de obligațiile către stat (frauda se ridică la 300 milioane de lei, reprezentând neachitarea impozitului pe profit și întârzierile aferente). Metoda „suveică”, extrem de uzitată în lumea afacerilor românești de la finalul ultimului deceniu din secolul trecut, a fost adoptată drept soluție salvatoare, cu scopul de-a deruta fîscul. Firma inițială se metamorfozează, succesiv, în „Bolton Invest & Trade”, în „S.C. Parentium SRL, iar mai apoi în „Dael Conserv”, sediul firmelor cu pricina aflându-se într-o insulă din Pacific, într-o garsonieră din Oradea, iar mai apoi în Arad⁴.

Narcis și Daiana Fekete se încapățânează să fie patroni de cotidian și în primul deceniu al Mileniului III. Asta nu din dragoste nețărmută față de jurnalism, ci pentru că au dezvoltat o știință a traiului pe picior mare, riscând totul pentru a se căpătui, mizând la un moment dat și pe complicitățile unor funcționari din finanțe, administrație locală și poliție, pe serviciile de imagine pentru partidul aflat la putere, precum și pe o umbrelă politică de protecție, obținută prin târg ori șantaj.

Încolțit din toate părțile, patronul *Jurnalului de dimineață* încearcă toate variantele pentru a scăpa de procesele aflate pe rol. În cele din urmă, criza economică din 2009 dă lovitura de grație unui cotidian bine camuflat în ceea ce s-a numit capitalismul de cumetrie. Dispărut de pe piață, JDD-ul nu mai găsește formula miraculoasă, aceea de a se reinventa.

vedetă. Cu maliție, *Jurnal bihorean* va titra, cu ocazia mariajului: *Orice naș își are nașul*, făcând aluzie la faptul că nașul de cununie al cuplului a fost Radu Pentie, noul finanțator al *Jurnalului de dimineață – Jurnal bihorean*, 1994, nr. 99, p. 1.

⁴ *Crișana*, 1999, nr. 2486 p. 1 și nr. 2487, p. 1 și 12.

De data aceasta mortul nu se mai întoarce de la groapă (așa cum s-a întâmplat în martie 1995), iar Narcis Fekete începe să deconteze libertinajul managerial în ani de lipsire de libertate. Prin sentință definitivă, în anul 2014 este condamnat la 5 ani de închisoare cu executare pentru evaziune fiscală în formă continuată (prejudiciul a fost de peste un milion de lei), fiind încarcerat în Penitenciarul din Ploiești⁵. Venea astfel decontul pentru faptele necugetate, comise cu inconștiență și cu iluzia că în România toate lucrurile pot fi rezolvate pe sub masă, mai ales atunci când ai la dispoziție o armă folosită ca măciuca, în context de șantaj – ziarul. Iar o nenorocire nu vine niciodată singură. Doi ani mai târziu, de după gratii, Narcis Fekete află că soția, Daiana Fekete, a intentat divorț, revenind la numele de fată – Ghender.

Căzut în genunchi după lovitura dură primită prin sentință definitivă, Narcis Fekete mai „servește” un supliment: în anul 2017, fostul patron își îmbogățește cazierul cu o condamnare pentru fapte similare, 4 ani de închisoare cu executare, tot pentru evaziune fiscală. A avut însă norocul să-i fie contopite pedepsele, cei patru ani „bonus” nefiind integral adăugați primilor cinci⁶. Mai apoi, o singură veste a mai apărut în spațiul public cu privire la cel numit „piratul de presă”, anume că s-ar fi căsătorit cu o doctoriță din Iași⁷. În rest, uitarea l-a acoperit complet, discreditat fiind ca om, ca patron de presă și ca jurnalist. În prezent, niciun regret nu stăruie în marginea unui destin deraiat din lăcomie, speriș și găinării de tot felul.

⁵ <https://www.aradon.ro/aradon-stirile-judetului-arad/evaziune-de-pestee-un-milion-279000/> (accesat la data de 20 septembrie 2023). <https://www.bihor.ro/stirile-judetului-bihor/ex-ziaristul-narcis-fekete-ramane-cu-condamnarea-249996/> (accesat la data de 20 septembrie 2023).

⁶ <https://www.jurisprudenta.com/dosare-procese/2018/5034q105q2018-105/> (accesat la data de 20 septembrie 2023).

⁷ <https://www.ebihoreanul.ro/stiri/narcis-abonat-la-puscarie-fostul-patron-al-jurnalului-de-dimineata-condamnat-din-nou-la-inchisoare-134978.html>. (accesat la data de 20 septembrie 2023).

Mustafa Ghaswan Aktaa – un Mecena cu background de contrabandist

Născut prin sciziparitate, (din *Jurnalul de dimineată*) cotidianul *Jurnal bihorean* a pornit la drum sub patronajul unui sirian pripășit la Oradea, absolvent al Facultății de medicină din Timișoara (specializarea stomatologie), lansat în afaceri cu cafea și țigări. Deprins cu manierele infracționale specifice mediului de *business*, tânărul întreprinzător s-a decis să adopte un comportament tranșant evazionist. În plus, a nutrit credința că patronajul asupra unui ziar cotidian îi va fi scut de nădejde. Astfel, cu aceste gânduri și mizând pe relațiile cu unii oameni corupți și cu influența din instituțiile statului, a pornit la treabă, în 1993, Mustafa Ghaswan Aktaa.

Startul este dat, așadar, chiar la 1 septembrie 1993, data la care *Jurnal bihorean* ia ființă, firma editoare fiind SC *Multiprint SA*, cu sediul pe strada Avram Iancu 17, controlată de investitorul sirian în vârstă de doar 33 de ani. A fost un gest surprinzător, la care nimeni nu s-a așteptat, iar anii ce au urmat au cristalizat un portret mai degrabă onorabil măgulitor în ce-l privește pe tânărul sirian. Și asta pentru că a avut statut de adevărat Mecena, sponsorizând evenimente culturale, ba chiar finanțând o publicație săptămânală, revista *Unu*, editată de colonelul-poet Ioan Țepelea, șeful Casei Armatei din Oradea. Aici au fost organizate ani de-a rândul, și cu sprijinul generos al afaceristului de cafea și țigări, *Saloanele de carte* ce reuneau cele mai mari edituri din România, precum și elitele literare ale anilor 1990, din țară și din diaspora. Apetitul pentru cultură arătat de Mustafa Ghaswan Aktaa nu a fost unul mimat. Nu-i folosea la nimic să fie generos cu muzele. A făcut-o dintr-un sentiment de apreciere față de literații și oamenii de spirit ai locului, participând prin voință proprie, totdeauna cu discreție, aproape inobservabil, la manifestări susținute de oameni ce nu-i putea fi de niciun ajutor la anan-

ghie. De altfel, sediul comercial al afaceristului, aflat într-un apartament de bloc de pe Bulevardul Dacia, era loc de pelerinaj, mulți venind aici în speranța unui gest mărinimos, iar speranțele nu erau deloc deșarte.

Numai că tabloul acesta este unul parțial și aproximativ, așa cum întâlnim la cvasitotalitatea oamenilor de afaceri, inclusiv a celor din segmentul media în primul deceniu de tranziție spre economia de piață. Acumularea primitivă a capitalului aproape că reclama și cealaltă față a patronului generic. Adevărul acesta se confirmă și în privința sirianului absolvent de stomatologie, devenit în scurt timp după terminarea studiilor om de afaceri prosper. Mai precis, acuzațiile de contrabandă cu cafea, țigări sau alcool, afacere foarte frecventă în proximitatea granițelor românești, îl ajung din urmă pe Mustafa Aktaa, drept pentru care acesta își va vinde pachetul de acțiuni și se va retrage din afacerile din sfera presei. Acționariatul SC *Multiprint SA*, societate înscrisă în Registrul Comerțului la numărul JO5/ 3083/ 1993, era compus din Aktaa Company Impex SRL, *Palmira Prodimpex SRL*, Olimpiu Olar, Angel Tripon, Vasile Boitoș, Mircea Chirilă și Ștefan Gripp. *Palmira Prodimpex SRL* se retrage în anul 1999, luna mai, în favoarea lui Mustafa Aktaa, numai că doar după câteva luni, mai precis în noiembrie, pe nepusă masă, dar forțat de împrejurări de ordin judiciar, Mustafa Aktaa și compania sa de import-export se retrag definitiv, pentru ca mai apoi sirianul să părăsească țara, cu destinația Austria. Plecarea a fost una precipitată, fără să fi existat un salut de bun-rămas dinspre patron înspre membrii redacției.

O scurtă știre *Mediafax*, din iulie, 2007, preciza faptul că sirianul Mustafa Ghaswan Aktaa, cetățean sirian și austriac, condamnat în România pentru contrabandă și care se sustrăgea executării pedepsei, ar fi fost prins la granița dintre Serbia și Bulgaria, urmând a fi extrădat în România. Știrea mai făcea trimitere la faptul că fostul patron de presă

bihoreană era fratele lui Radwan Aktaa, un apropiat al lui Omar Hayssam, celebru prin implicarea acestuia în răpirea jurnaliștilor români în Irak (martie 2005), iar mai apoi plecat din țară în mod misterios. Ei bine, extrădarea nu a mai avut loc. Ulterior, s-au făcut numeroase speculații cu privire la statutul de agent de spionaj al lui Mustafa Aktaa, prestând pentru arabi, pentru FSB sau chiar pentru SRI, dar totul a rămas la nivelul speculațiilor. Informațiile recente ar confirma faptul că sirianul, ce cândva avea comportament de Mecena, s-a întors la meseria de bază, având un cabinet de stomatologie în Austria. Dar totul rămâne o ipoteză imposibil de verificat.

Viorel Știube, infractorul-trepăduș pitit sub pulpana patronului de ziar

Dacă Mustafa Ghaswan Aktaa a avut profilul unui om cu stil, cu un comportament rafinat, Viorel Știube pare desprins mai degrabă dintr-un scurt metraj despre derbedeii de cartier. El este cel care a preluat pachetul majoritar de acțiuni la SC *Multiprint SA*, în noiembrie 1999. Dar, ca un făcut, blestemul problemelor cu justiția îl va obliga să vândă, la rândul-i după doar câteva luni, încolțit de procurori și obligat la mai multe stagii în arestul poliției. Mai apoi, pedepse de până la 16 ani de închisoare au fost date în procesele de pe rol, sentința finală revizuind însă sentințele date în cascadă.

Personajul cu pricina devine o figură publică în 1998, când are calitatea oficială de finanțator al clubului de fotbal *FC Bihor*. Și-a ales această calitate, la fel ca mulți alți oameni de afaceri oneroși, tocmai pentru a scăpa de rigorile legii, în urma infracțiunilor cu caracter economic comise la foc automat, adesea într-un mod primitiv, ușor de dibuit de către oamenii legii. Din aceleași, rațiuni, pentru a obține un scut în plus, în noiembrie 1999 devine acționar principal al *SC Multiprint SA*.

La începutul anilor 2000, tocmai pentru a scăpa de pușcărie, în arest fiind, se implică într-un joc riscant. La sugestia anchetatorilor DNA devine denunțator, reclamând faptul că ar fi dat mită procurorului Alexandru Lele (10 și mai apoi încă 20 de mii de mărci), personaj celebru la acea vreme, implicat în arestarea fiului prefectului de Bihor Aurel Tărău, protagonist în filmul *De ce eu?*, o ipostază scenarizată a împrejurărilor în care s-a sinucis, în 2002, procurorul Cristian Panait. De asemenea, pretinde că alte sume de bani i-ar fi fost cerute de judecătorii Traian Munteanu și Adrian Popa, fiecare primind 20 de mii de mărci. Ulterior, acuzele nu au putut fi probate, personajul devenind tot mai puțin credibil în fața organelor de anchetă puse să probeze fapte precum evaziune fiscală și delapidare cu consecințe deosebit de grave, în formă continuată (a devalizat fabrica de șampanie din Șimleul Silvaniei, pe care o deținea)⁸.

Presa orădeană mai oferă, în 2017, informații despre performanțele infraționale ale lui Viorel Știube, într-adevăr, un personaj cu un palmares de fapte penale copios. Astfel, opinia publică află că acesta ar fi activat într-un grup infrațional organizat, format din oameni de afaceri arabi, prejudiciul fiind de 3 milioane de euro. Procurorii DNA nu mai solicită denunțuri din partea clientului lor, ci propune, în baza faptelor probate, pedepse grele cu închisoarea. Astfel, Tribunalul din Sălaj l-a condamnat pe Viorel Știube la 16 ani de închisoare, plus confiscarea sumei de 9,1 milioane lei, în ianuarie 2016. Sentința a fost atacată, drept pentru care, în luna mai a anului 2021, Curtea de Apel Oradea a dat o sentință definitivă de 9 ani de închisoare cu executare, precum și plata a 9 milioane lei către ANAF⁹.

⁸ <https://www.ebihoreanul.ro/stiri/omul-de-afaceri-viorel-stiube-condamnat-la-16-ani-de-inchisoare-cu-executare-124917.html>. Accesat la 22 septembrie 2023.

⁹ <https://www.bihorjust.ro/9-ani-de-inchisoare-pentru-afaceristul-biho->

E greu de găsit un personaj la fel de „galonat” în sentințe date pe parcursul a nu mai puțin de 15 ani de zile. Viorel Știube a fost de-o consecvență diabolică, dar în rele, lunile petrecute în calitate de patron de ziar nereușind să-i stăvilească apetitul pentru matrapazlăcuri, denunțuri și înhăitări cu inși dubioși cu intenția de-a păgubi statul.

Alexandru Kiss sau inteligența practică în lipsa spiritului de finețe

Decembrie 1989 l-a prins având la bază o meserie mult apreciată în epocă – depanator radio-TV. Alexandru Kiss câștiga bani frumoși, avea o clientelă stabilă și o rețea de cunoștințe utile în împrejurări în care te loveai de probleme mărunte de viață. Aerul libertății și dexteritatea de-a încropi afaceri de succes i-au crescut exponențial stima de sine și pofta de-a penetra în zona a ceea ce se cheamă *high life*.

Prima mare afacere în care s-a implicat, împreună cu alți doi oameni de afaceri, a fost cablarea Municipiului Oradea la televiziunea prin satelit și deschiderea unui post local de televiziune, cu două redacții de știri, română și maghiară. Este vorba despre TVS Oradea, firmă pe care o va vinde în anul 1998 lui Zoltán Teszari. Primul duș rece vine în anul 1995, pe 3 iulie, în plină caniculă, când Kiss este arestat pentru o săptămână, împreună cu Underlender Merai Ioan și Kelemen Zoltán. Acuzația viza importul de mărfuri din Ungaria, mai apoi vândute prin consignațiile pe care Kiss le deținea în Oradea, fără a plăti taxele convenite. Tribunalul Bihor îl pune în libertate pe 10 iulie, iar apoi Alexandru Kiss organizează o conferință de presă la sediul TVS, ocazie cu care, potrivit cotidianului *Jurnalul de dimineață*, își susține nevinovăția și pretinde că a rămas „marcat psihic de zilele petrecute în arest”.

rean-viorel-stiube-sentința-data-de-curtea-de-apel-oradea-este-definitivă/. Accesat la 22 septembrie 2023.